

Adelsö Hembygdslag

Verksamhetsberättelse för Adelsö Hembygdslag för år 2017

Styrelsen har under året bestått av

Ordförande	Lars Skedinger
Vice ordförande	Agneta Collberg
Kassör	Kjell Björk
Sekreterare	Siri Lundmark
Ledamöter	Christina Qviberg Anders Ellström Maya Bergqvist
Suppleanter	Stefan Qviberg Berit Dreyfert Jan Bungegård Laila Månsson Wester
Hedersledamot	K V Jacobson

Övriga poster och uppdrag inom Adelsö Hembygdslag

Revisorer	Eva Holmberg Eva Wiklund
Revisorssuppleanter	Seth Björk Per Lundstedt
Valberedning	Anders Sahlén (sammanställande) Jan Gertz Jan Bystedt Seth Björk

Kontaktperson gentemot Adelsö föreningsråd Christina Qviberg, Laila Månsson Wester

Reparation och underhåll av byggnader Jan Bungegård, utanför styrelsen Per Lundstedt (sammanställande) Mats Lundgren, Gunnar Axe, Raymond Larsson

Museikommittén Anders Ellström, Stefan Qviberg

Programkommittén Lars Skedinger (sammanställande), Agneta Collberg, Stintan Qviberg, Stefan Qviberg, Berit Dreyfert

Dokumentationskommittén

- **Dokumentationsgrupp** KV Jacobson, Lars Skedinger, Stefan Qviberg
- **Mediagrupp/ digitala medier** Agneta Collberg

Infogrupp byggnader Stintan Qviberg (sammanställande), Lars Skedinger, Agneta Collberg, Anders Ellström

Brickgruppen Agneta Collberg (sammanställande), Maya Bergqvist, Stintan Qviberg, Berit Dreyfert, Siri Lundmark

Bagarstugan och bakningsdagar Agneta Collberg

Örtagården och bivistningskupa Siri Lundmark (sammanställande), Maya Bergqvist, Laila Månsson Wester

Hembygdsgden, kontakten med olika deltagare och konstnärer Anders Ellström

Hembygdsgden Utställning Lars Skedinger, Stefan Qviberg, Berit Dreyfert, Siri Lundmark

Hemsidesansvarig Siri Lundmark, utanför styrelsen Kalle Runrystare

Bildarkivet utanför styrelsen Anders Sahlén

Avläsning av el. Utanför styrelsen Mats Lundgren läser av på Uppgårdens övervakning

Medlemmar

Antalet betalande medlemmar var 107. Medlemsavgiften för år 2017 var 100 kr. Föreningen har en hedersmedlem Johan af Klint.

Möten

Årsmötet hölls söndagen den 26 februari 2017 i Hembygdsgården. Protokollet finns att läsa på Hembygdslagets hemsida. Efter det formella årsmötet visade Agneta Collberg en film om högeromläggningen på Adelsö 1967. Därefter visade Anders Sahlén bilder från Adelsö Hembygdslags eget bildarkiv

Styrelsemöten. Styrelsen har under året haft 10 protokollförda sammanträden. Protokollen återfinns på Hembygdslagets hemsida.

Stöd och bidrag

Från Ekerö kommun har Adelsö Hembygdslag erhållit verksamhetsbidrag på 6.000 kr för år 2017.

Studieverksamhet har skett i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan varifrån Hembygdslaget fått 2.400 kr i bidrag.

Adelsö Hembygdslag har sökt EU-medel om 170.000 kr för renovering av Uppgårdens man-gårdsbyggnad via Länsstyrelsen och Jordbruksverket, vilket beviljats men kommer att utnyttjas först under 2018 i samband med att renoveringen genomförs. Renoveringen omfattar lag-ning av grund, ommålning av fasad samt fönsterrenovering och eventuellt utbyte av rötskadat virke. Enligt EU:s krav ska kommunen stå för 25% och ansökaren för 10% och EU för 65%. Ekerö kommun är godkänt sin del. Förskott från EU om 52.000 kr är beviljat. Övriga EU-medel betalas ut efter redovisning av kostnader.

Aktiviteter och arrangemang

Film om högeromläggning på Adelsö 1967

I anslutning till årsmötet söndagen den 26 februari visade Agneta Collberg en film om högeromläggningen på Adelsö 1967. Filmen var 50 år gammal och visade när familjen Collberg var ute och cyklade på dagen för högeromläggningen

Bildvisning från Adelsö Hembygdslags arkiv

Därefter, vid årsmötet, visade Anders Sahlén bilder från Adelsö Hembygdslags eget bildarkiv. Anders visade en kavalkad av äldre bilder från gårdar och händelser från hembygdslagets arkiv, vilket uppväckte både minnen och igenkännanden.

Deltagarantal: 23 personer.

Från bondgrop till storindustri - Lötens och övriga sandtags historia på Ekerö

Onsdagen den 8 mars kom Jan Malmstedt och berättade om grusåsen på Ekerö och Munsö. Jan Malmstedt var en kort tid fritidsbonde i Hallsta på Adelsö på 70-talet, men är sedan 1983 fritidstorpäro på Ekerö.

Grusåsen på Ekerö och Munsö har under århundraden levererat material för att bygga upp Stockholm. Den moderna grusbrytningens historia inleddes 1874 då Jehander etablerar verksamhet i Sundby grustag. Grustagen blev så småningom många såsom Löten, Malmvik, Nytorp, Bonavik, Husby, Kersö m fl. Muskelkraft och enkla hjälpmedel engagerade cirka 200 arbetare. Rälstransporter till pråmar som i sin tur levererade till Hammarbyhamnen. Arbetarna var till huvuddelen organiserade av syndikalisterna. En bitter strejk utbröt 1921 och arbetet återupptogs först 1937. Numera är arbetet kraftigt mekaniserat med grävmaskiner och idag finns ca. 20 personer anställda i grustäkterna. Transportband har ersatt rälsen och moderna lastbilar och transportfartyg pråmarna. Löten kommer att få en ny roll i och med Förbifart Stockholm.

Deltagarantal: 19 personer.

Hemligheten sitter i väggarna- kubbhusens historia och möjligheter

Onsdagen den 19 april kom Olle Hagman och berättade om kubbhusen och dess historia. Olle Hagman är ingenjör, bosatt i Göteborg, och har ett torp sedan 40 år tillbaka i Sörmland. Där har han byggt en skrivarstuga i kubbteknik efter att ha blivit fascinerad av kubbhusens möjligheter. Olle har skrivit två böcker i ämnet – ”Väggar av ved” 2013 och ”Mura med ved” 2017. Mer information hittar man på hans hemsida www.kubbhus.se.

Adelsö har åtminstone 2 kubbhus – Portugal i Grindby och ett annat i Mälby. Kubbhus kännetecknas av att väggarna muras med vedträn, kubbar, vinkelrätt mot väggens längdriktning. Bruket är lerbaserat eller cement. Vid lerbruk finns en bärande stolpkonstruktion. Används cementbruk så är det cementen som tar upp tyngden. Ett kubbhus har många förnämliga egenskaper såsom liten miljöpåverkan, gott inomhusklimat, utmärkt brandtålighet och är enkelt och billigt att bygga. Tekniken har aldrig industrialiserats, utan stora individuella olikheter finns i identifierade konstruktioner.

Att synliggöra husens historia liknar mer en arkeologisk än en historisk efterforskning. Ett drygt hundratal kubbhus finns i Sverige och speciellt i Sörmland. Det är en gammal teknik som har byggts i två vågor i Sverige. Mellan år 1850-1920 inträffade den första perioden, den andra kom 1930-1940 och glömdes sedan bort fram till 1990.

Deltagarantal: 22 personer

Vad händer i vårskogen på Adelsö

Onsdagen den 26 april kom Bo Nyhlén, naturvårdsföreningens ordförande på Mäläröarna, och berättade om aktuella fåglar, växter, svampar och djurhändelser i vårskogen. För att åskådliggöra sina berättelser visade Bo vackra fotografier.

Deltagarantal: 21 personer.

Baka i stenugn

Vårens bakkingsdagar hölls under ledning av Agneta Collberg i bagarstugan lördagen den 29 april och söndagen den 30 april. Sammanlagt deltog 14 kvinnor och 2 män.

Fågelskådning vid Hovgårdsviken

Lördagen den 6 maj fick vi återigen chansen att bekanta oss med vårens fåglar under ledning av Björn Lindblad. Ca. 25 fågelarter identifierades och bl.a. de många gässlingarna gav ett be-
dårande intryck.

Deltagarantal: 9 personer.

Besök på Bertil Ifwers museum

Lördagen den 13 maj besöktes Bertil Ifwers museum på Munsö. Thomas Jacobsén berättade och visade oss runt i museet.

I en stor faluröd lada med 8 rum finns föremål från framför allt från decennierna kring sekel-
skiftet och fram till mitten av 1900-talet. Bertil Ifwer övertog faderns trädgårdsmästeri 1967.
Bertils far var en notorisk samlare och vid faderns bortgång och arvskiftet 1980 togs de mesta
av föremålen om hand av Bertil och utgör basen för samlingen. Samlingen kan beskrivas som
ett välordnat kaos med såväl triviala som unika ting.

Samlingen är ett intressant lokalhistoriskt tidsdokument.

Deltagarantal: 20 personer.

Den traditionella vandringsdagen

Adelsö vandringsdag arrangerades traditionsenligt av Adelsö Föreningsråd på Kristi Him-
melsdag som 2017 inföll den 25 maj. Hembygdslaget bjöd som sig bör på mjöd och saft vid
Kunsta gravfält genom Siri Lundmarks försorg. Cirka 260 personer passerade.

Smyckning av Finnhagskällan inför Trefaldighet

Torsdagen den 8 juni samlades vi vid Finnhagskällan för smyckning.

Anders Eriksson, hydrolog, och hans fru Monika Loeven, labbassistent på KTH besökte oss
och berättade om Källakademien, som kartlägger källor i Sverige. Anders är ledamot och har
under 2017 genomfört en exkursion i Gästrikland och dokumenterat källor där. Både Monika
och Anders tillhör den vetenskapliga grenen men hade också med sig artiklar och bilder för
att åskådliggöra den kulturella sidan av brunnsdrickning.

Agneta Collberg organiserade och bjöd på kaffe och Maya Bergqvist bjöd på goda solkakor i
den frodiga grönskan. Det var en underbar kväll med lätt solsken, frisk luft och gott vatten!

Varken stövlar eller paraplyn kom till användning.

Deltagarantal: 11 personer.

Hembygdsgdagen – årets tema ”Hovgårdens högar och höstens kolmila”

Hembygdsgdagen 2017 arrangerades söndagen den 13 augusti och inleddes med att Adelsö
Hembygdslags ordförande hälsade alla välkomna.

Adelsö Blåsare och Ö-laget från Ekerö stod för den musikaliska underhållningen.

Marknadsstånd med lokala produkter, barn- och vuxenlotterier samt bakning av tunnbröd i
bagarstugans stenugn, beridet bågskytte, ponnyridning och hästfotboll genomfördes.

I år var det 100 år sedan Skopintull grävdes ut på Hovgården under ledning av Hanna Rydh.

Vi firade det med en utställning.

Det visades även en utställning ”Hur en kolmila fungerar och används” samt kolmilans histo-
rik på Adelsö.

Ytterligare en utställning visades med temat ”Hembygdsrörelsens 100-års jubileum 2016”.

Café Hovgården stod för servering av kaffe/te med bröd och lunchmål. Uppskattningsvis del-
tog cirka 400 personer.

Vandring i Hjalmar Stolpes fotspår på Birka

Lördagen den 16 september besöktes Birka tillsammans med arkeolog Linda Wåhlander. Vi åkte båt från Lindby brygga på Adelsö till Birka och vandrade sedan i det vackra landskapet över den Svarta jorden till Hemlanden under det att vår guide berättade om Hjalmar Stolpes utgrävningar för drygt 100 år sedan. Hjalmar Stolpe kom till Birka för att leta bärnsten, men fann ett omfattande gravfält. Det resulterade i ny grävningsteknik och systematisk dokumentation av drygt tusen gravar. Det som avsågs att bli ett kort besök blev istället ett flerårigt projekt och resultatet väckte stort intresse även i utlandet. I Hjalmar Stolpes biografi har han fått epitet "Kungen av Birka". Efter vandringen intogs lunch utanför Vikingamuseet före återfärd till Lindby brygga.

Deltagarantal: 13 personer.

Baka i stenugn

Höstens bakningsdagar hölls under ledning av Agneta Collbergs i bagarstugan lördagen den 14 oktober och söndagen den 15 oktober. Sammanlagt deltog 19 kvinnor, 4 män och 5 barn.

Kolmilan tänds

Aktiviteten inställd denna gång, men planeras i stället att äga rum hösten 2018

Aktuell forskning om Skopintull

Tisdagen den 31 oktober berättade Gunnar Andersson, 1:e antikvarie, Statens Historiska Museum om Hovgårdshögen Skopintull som grävdes ut för 100 år sedan av arkeolog Hanna Rydh.

Skopintull är den enda av Hovgårdens gravhögar som grävs ut och anses fortfarande vara en av de viktigaste vikingatida högarna. Utgrävningen skedde 1917 och utfördes under ledning av Hanna Rydh. Publikationerna kom först 30 år senare! Den centrala delen av graven om 12,5 x 6 m är utgrävd och man fann 30 kg brända ben av människor och åtskilliga djurarter, tyg med silver och guldbroderier, en hårfläta, lerkärl med vacker ornamentik mm. I den västra delen av högen fann man fragment av varg- och lofallar. Endast 15% av benen har kunnat analyserats. Senare tillkom sekundära gravar med föremål och med färre men större ben. Skopintull var ej orörd 1917. Rituelle inbrott för att bortföra större ben (men ej värdeföremål) lär ha förekommit.

2013 fann man i Historiska Museets arkiv från Skopintull brända benrester från en man och hund och i botten ett välbevarat ägg. DNA visade att ägget var ett hönsägg. Ägget och hårflätan anses vara symboler för liv.

Deltagarantal: 25 personer.

Från zinkbalja till jacuzzi –en skitresa i sanitetens historia, tradition och design

Tisdagen den 14 november berättade Christer Nordemo om hygienens utveckling från romarnas välutvecklade badhus till svenskarnas lortsverige. Hygienens utveckling i Sverige är beskrivet av Ludvig Nordström på 1930-talet via 1940-talets visioner om Per Albin Hanssons idylliska folkhem till nutidens trendiga badrumsinredningar - en svensk utveckling från hälsonebrytande misär till hälsosamt välstånd. Christer visade även hur VVS-teknikens av bl. a. medtagna blandare utvecklats till vad de är idag.

Deltagarantal: 25 personer.

Adelsö Hembygdslag

Ljusstöpning inför Allhelgona-helgen

Tisdagen den 21 november var det ljusstöpning under ledning av Agneta Collberg och Maya Bergqvist. Mycket uppskattat av de närvarande.

Deltagarantal: 7 kvinnor.

Jultallrik med underhållning

Den traditionella jultallriken anordnades torsdagen den 30 november i Hembygdsgården. Mat från Adelsö Butik och egna kockar under ledning av Stintan Qviberg. Efter maten underhöll trubadur Göran Everfjärd.

Deltagarantal: 48 personer.

Tomteverkstad

Under ledning av Agneta Collberg anordnades lördagen den 9 december årets Tomteverkstad. I Tomteverkstaden tillverkades bl.a. ljuslykter, grytunderlägg, vetekuddar, tvål, armband, halsband, målade lådor och hjärtan, potatisstickor, luffarslöjd, osthyvlar och mycket mer.

Agneta hade hjälp av Maya Bergqvist, Ted Hausenkamph, Christer Nordemo, Laila Månsson Wester och Siri Lundmark.

Deltagarantal: 25 glada barn mellan 4-16 år med föräldrar.

Hembygds museet Uppgården

Mangårdsbyggnaden

För utvändigt renovering av mangårdsbyggnaden har tre offerter inkommit; Helgöns måleri och snickarservice AB, AB Tours Måleri och Jacobsen Måleri. Efter att referenser tagits beslutade Adelsö Hembygdslag att välja Helgöns måleri och snickarservice för ommålningen. Arbetet kommer att starta så snart som det blir lämplig temperatur.

Ny trappa på norra sidan av Uppgården har tillverkats av Snickargruppen.

Postrummet. Det s.k. postrummet i Uppgården behöver genomgå renovering. Väggar och golv iordningställas. Samtal har inletts med Café Hovgården för gemensam planering.

Vagnslidret

Ny bro till vagnslidret har byggts av Snickargruppen.

Trädgården

Visningskupa med bin. Christer Svanberg och Bengt Haglund har även detta år ordnat och satt upp en visningskupa med bin i närheten av Örtagården.

Örtagården har kompletterats med växter inköpta från Gustavshills handelsträdgård, Färingsö.

Renovering av staketet utanför toaletterna har utförts av Snickargruppen.

Museisamlingarna och arkivet

Arkivarbete. Under året har arkivarbetet i huvudsak inneburit arkivering av dokument för löpande ärenden. Ett omfattande arbete är nedlagt på att öka kvaliteten i vårt omfattande bildarkiv.

Övrigt

Gåvor

Hembygdslaget har från Anders Sahlén mottagit Lars-Erik Janssons noter för arkivering. Hembygdslaget tackar!

Eva Dahlström har gjort en mycket intressant publikation om Mälby skola som skänkts till Hembygdslaget. Tackkort har sänts.

Hembygdslaget tackar Eva Udd som skänkt mamelucker av bomull och lin och en svart kyrkschal (högtidsschal till bröllop och begravning). Tackkort har sänts.

Avtackning. Per Lundstedt och Raymond Larsson avtackades av Adelsö Hembygdslag med en gåva i samband med årsmötet 26 februari 2017.

Ett tack även till Björn Rydberg och Lars Carlsson, som trotsar alla väder för att förse Adelsöbors postlådor med Adelsö Hembygdslags utskick.

Tack även till Per Lundstedt, Mats Lundgren och Gunnar Axe som utanför styrelsen bidrar med snickarhjälp.

Renovering av kallmuren utefter Adelsöringväg. Gordon Rönnerberg är eldsjäl för detta projekt och har kontakt med Trafikverket och Länsstyrelsen. Trafikverket har givit positivt besked och muren kommer att renoveras i etapper. Träd kommer att planteras under 2018 och då är planeringen att första etappen av muren ska vara iordningställd.

Renovering av Riksdagsman Erik Anderssons gravsten på Adelsö kyrkogård

I dagsläget är texten oläslig. Genom Eeva Axe har vi fått fram texten ur arkivhandlingarna och begärt tre offerter från olika företag för renovering av gravstenen. Två offerter har vi erhållit. Adelsö Hembygdslag erbjöd Svenska Kyrkan att bidra med 10.000 kr för renovering om Svenska Kyrkan betalade resten. Eeva Axe förankrade i sina beslutsföra, vilka accepterade. Företaget WiLa Gravvårdar AB kommer under sommaren 2018 att genomföra renoveringen.

En bricka kommer att tas fram med motiv från Adelsö. En brickgrupp finns som arbetar med projektet.

Adelsö Hembygdslag

Adelsö i februari 2018

Lars Skedinger

Agneta Collberg

Maya Bergqvist

Kjell Björk

Jan Bungegård

Stintan Qviberg

Stefan Qviberg

Berit Dreyfert

Anders Ellström

KV Jacobson

Siri Lundmark

Laila Månsson Wester

